

Otevřený dopis členům České platónské společnosti
k třicátému výročí Charty 77

Vážený přítel,

V březnu příštího roku tomu bude třicet let od chvíle, co jsem v Praze otevřel svůj neoficiální seminář pro mladé lidi, kterým tehdejší režim vzal možnost jakéhokoli vyššího vzdělání. Požádal jsem Vás, abyste mi pomohli oslavit toto výročí přednáškou k Platónovu dialogu *Menón*, jejíž text jsem Vám před časem poslal. K mému velkému potěšení jste mé prosbě vyšli vstříc; přednáška se bude konat 12. března, tedy v týdnu, kdy budeme vzpomínat třicátého výročí úmrtí Jana Patočky. Tato okolnost mne přiměla k tomu, že jsem Vám poslal text *Vzpomínky na Patočku*, kterou jsem pro pár přátel napsal v létě roku 1978. Protože se takřka celá moje *Vzpomínka* točí okolo mých setkání s Patočkou nad Sókratem, Platónem a Aristotelem, doufal jsem, že o text projevíte zájem a pomůžete mi najít v Česku někoho, kdo by text opublikoval. Dostal jsem jedinou odpověď, která mě potěšila i zarazila: „děkuji za poslání Vašeho článku, myslím, že je podstatný a rozhodně zasluhuje zveřejnit. Je také odvážný – tím, že v něm odkrýváte svoje východiska“. Pisatel nemá na mysli odvahu k sepsání a samizdatovému publikování *Vzpomínky* v roce 1978, mluví o odvaze vztahující se k dnešku. O jakou odvahu tu může jít? Nezbylo mi než hádat, a hádat ve světle mlčení Vás všech ostatních. Zeptal jsem se Vás proto, zda nejde o to, že po celou dobu mých styků s Patočkou jsem se považoval za marxistu, a pokud ano, že nemohu jinak, než si dál přihoršit: „V příloze Vám zasílám svou *Korespondenci s Rudým právem* z roku 1975, která byla v roce 1976 na doporučení Jana Patočky publikovaná v samizdatové edici Petlice úvodem k mému *Kádrovému dotazníku*. Když mi pak Ludvík Vaculík s paní Otkou Bednářovou vázané exempláře vydaného textu přinesli k podpisu, byl to jeden z nejkrásnějších momentů v mém životě. Jsou-li tyto věci dnes na překážku tomu, abych se mohl svou prací plně podílet na výuce a výchově dnešních studentů na Karlově universitě, je mi z toho smutno.“

Domnívám se, že jak moje *Vzpomínka na Patočku*, tak i moje *Korespondence s Rudým právem* mají co říci k situaci, z níž Charta 77 vzešla, a tedy i k situaci, jež mě podnítila k tomu, abych v Praze otevřel svůj neoficiální filosofický seminář. Požádal jsem proto vedení filosofické fakulty, aby oba tyto dokumenty byly dány k dispozici

studentům. Zatím jsem nedostal odpověď, je však možné, že pro přemíru práce jste ani Vy ani pan děkan neměli čas se na oba texty podívat. Proto vyjímám ze svého prvního dopisu *Rudému právu* ze dne 4. VII. 1975 pasáž, která, jak jistě uznáte, má svou relevanci k Chartě 77:

„Ve francouzském listě *Le Monde* z neděle 29.- pondělí 30. června jsem si přečetl dopis českého filosofa, dr. Karla Kosíka Dr.Sc, který adresuje J.P.Sartrovi. V dopise Karel Kosík uvádí hned několik znepokojivých skutečností:

1. Již leta je zbaven možnosti vykonávat práci, jež by odpovídala jeho vzdělání.
2. Je vyloučen z jakékoli spoluúčasti na činnosti našich vědeckých institucí.
3. Nemůže u nás publikovat.
4. Bylo mu zabaveno 1000 stran výpisků a poznámek, jež tvoří podklad jeho dvou připravovaných děl, *O praxi* a *O pravdě*.

Především by mne zajímalo, zda skutečnosti uvedené v dopise jsou pravdivé. Je-li tomu tak, pak by mne zajímalo, zda tyto skutečnosti jsou v souladu se zákony naší republiky. Nejsou-li v souladu s našimi zákony, jak mohu jakožto občan této země postupovat, abych svým úsilím napomohl obnovení zákonnosti? Jsou-li v souladu s našimi zákony, pak s kterými, a jaké zákonité cesty jsou mi otevřeny, abych mohl požadovat takovou jejich změnu, jež by podobné zacházení s občanem naší republiky napříště nedovolovala?

Těším se na Vaši odpověď.”

Jaroslav Kořínek, zástupce šéfredaktora, odpověděl:

“potvrzuji příjem Vašeho dopisu ze dne 4.7.1975 a sděluji Vám, že Vám ve věci Karla Kosíka nemohu sdělit žádné další podrobnosti. Jak sám píšete, jmenovaný se obrátil na buržoazní francouzský list *Le Monde* a ne na *Rudé právo*. Záležitost, o které píšete, nemůžeme dost dobře posoudit, neboť je to věcí příslušných státních orgánů a jenom ony by Vám mohly Vaše otázky zodpovědět.”

Pak jsem Vám poslal článek Jaroslava Kořínka, který po mém odjezdu do Oxfordu dal slovo oficiálnímu soudu o mém filosofickém semináři. Článek byl otištěn v *Tvorbě* z 15. října 1980. Zaujalo mě Kořínkovo tvrzení, “že právě v Československu se intenzívně pracuje na zhodnocení dědictví antické kultury a filosofie.” Poznamenal jsem, že by mě zajímalo, co je na tom pravdy, a že budu vděčen každému, kdo mi tu poskytne trochu světla: “pokud se filosofickému ústavu či filosofické fakultě podařilo

vypěstovat řadu vynikajících pracovníků v oblasti antické filosofie, dá se pak tím snad vysvětlit, proč se pro mne po sametové revoluci nenašlo místo ani na FF UK ani na FÚ ČSAV?”

Na tuto otázku jsem nedostal žádnou odpověď. V tomto případě se však s pouhým mlčením nemohu smířit, a tu se proto dostávám k ústřední otázce mého *Otevřeného dopisu*: Jak si lze vysvětlit, že po sametové revoluci se pro mne nenašlo místo ani na FF UK ani na FÚ ČSAV?

Co mne k této otázce opravňuje? Smím se tu odvolat na Patočku? V dopise z 27.II.1977, tedy čtrnáct dní před svou smrtí, Patočka napsal mému otci na mou adresu: “za nepříznivých podmínek napsal zajímavé filosofické spisy a pochopil hlavně dobře myšlenku, kterou jsem po celý život propagoval, že bez studia řecké filosofie a Řecka nebudeme mít filosofii svou.” Od tohoto Patočkova soudu mě dělí takřka třicet let, která jsem věnoval řecké filosofii. Především prvních deset let svého pobytu v Oxfordu jsem měl možnost pravidelně konfrontovat svou znalost řecké filosofie s nejlepšími odborníky v anglicky mluvícím světě, především ve Velké Británii samé. V roce 1980-1981, tedy až do smrti G.E.L. Owena, jsem se pravidelně účastnil aristotelského semináře v Londýně, kde se pod Owenovým vedením scházeli nejlepší odborníci z Oxfordu, Cambridge a Londýna: Myles Burnyeat, Geoffrey Lloyd, Malcolm Schofield, R.W. Sharples z Cambridge, Christopher Kirwan, Lesley Brown, Kathleen Wilkes z Oxfordu, Anthony Price a Richard Sorabji z Londýna, abychom spolu četli a diskutovali knihu *Z Aristotelových Metafysik*; po celá osmdesátá léta jsem se účastnil aristotelského semináře v Oxfordu, kde pod vedením profesora Johna Ackrilla a za účasti takových odborníků jako je Christopher Taylor, Justin Gosling, David Bostock, Jonathan Barnes, Lesley Brown, a zesnulý Michael Woods jsme četli a diskutovali Plotina, Aristotela, Sexta Empirika, Lukretia Cara, sv. Augustina a Alexandra z Afrodisias; kde v roce 1980-1981 jsem se v Christ Church Oxford účastnil plotinovského semináře Colina McLeoda (až do jeho neblahé smrti); kde jsem se v dalších letech účastnil semináře M. C. Nussbaum a semináře Lesley Brown k Platónovi; kdy během několikaměsíčního pobytu v New Yorku jsem se mohl střetnout s významnými tamnějšími klasickými filology a filology, především tu mám na mysli profesora Gregory Vlastose a profesora Bernadette; kdy jsem v polovině osmdesátých let celý jeden universitní term mohl strávit četbou Aristotelovy

Eudémovy ethiky s Anthony Kennym, jen my dva s Aristotelem, a kdy po celá osmdesátá leta jsem mohl na Oxfordské univerzitě přednášet a mít semináře v rámci oficiálního seznamu přednášek.

Tu mi můžete namítnout: Co to vše znamená proti svědectví Jonathana Barnese, profesora antické filosofie z Balliol College, který v interview s Nickem Cohenem publikovaném v *The Independent Magazine* z 18. listopadu 1989, tedy na samém počátku sametové revoluce prohlásil, že Tomin “by nemohl být přijat v Oxfordu jako graduovaný student, vůbec nemluvě o učitelském místu na universitě. Je jako vzdorovitý student, který nemůže připustit, že se mýlí.” A to není jen výrok jednoho muže. Barnes je tu Cohenem citován jako jediný Oxfordský akademik, kdo se pod svůj výrok byl ochoten podepsat, kdo však nicméně vyslovil obecně platné mínění oxfordských akademických pracovníků: “Barnes se domnívá, že i v případě, že by Tominovy názory nebyly zcestné (‘baloney’), nevedou k žádným zajímavým důsledkům (there are no interesting consequences). Tomin si myslí, že by mohly zcela proměnit filosofické pochopení Platóna.”

Jak poté, co jsem byl takto deklasován na “hospodského filosofa” - Cohenův článek byl napsán pod titulem *The Pub Philosopher* - by mi kterákoli česká univerzita mohla poskytnout místo? Vliv Oxfordu na vývoj v Československu je skvěle zachycen v článku Rogera Scrutona otištěném v *Times Literary Supplement* ze 16. února 1990. Cituji:

“Následující příkladu Kathleen Wilkesové – oxfordské filosofky nezlomného charakteru – univerzitní učitelé začali navštěvovat své československé kolegy, s mnohými z nichž se setkali na semináři organizovaném Juliem Tominem ... Publicity chtivý Tomin pak emigroval, a co se západního tisku a většiny západních akademických pracovníků týče, tím celá věc skončila ... Kathleen Wilkesová, Alan Montefiore, Bill-Newton Smith a já ... jsme se rozhodli ... že nadále budeme moci svým československým kolegům pomáhat, budeme-li pracovat tajně ... první z nich, kdo nás pozval k spolupráci, byl teolog Ladislav Hejdánek, se kterým jsem se setkal v roce 1980 ... Dokud se řídicí orgány domnívaly, že se náš zájem soustředil na Hejdánkova shromáždění, jež byla všem na očích, příkládaly nám pouze symbolickou funkci ... Za touto záclonkou jsme byli schopni vytvořit síť tajných seminářů – a to nejen v Čechách, ale i na Moravě a na Slovensku ... Náš trust [Nadace Jana Husa] nás

zavazoval k tomu, abychom podporovali vzdělávací a kulturní aktivity v Československu ... Proto jsme začali utvářet jiné organizace, organizace čistě nominální, skrze něž jsme platili oficiální stipendia, aby jména příjemců podpory nemohla být spojena ani s námi, ani mezi sebou navzájem ... V polovině 80-tých let, díky štědrému grantu George Sorose (na kterého jistě budou lidé vzpomínat v letech budoucích nejen jako na velkého maďarského vlastence, ale i jako na jednoho ze zachránců střední Evropy) jsme svou činnost rozšířili na Moravu ... organizátor naší činnosti na Slovensku, Ján Čarnogurský, byl zatčen, obviněn z ‘podvracení ve spolupráci s cizími mocnostmi’ ... Anežka Česká však byla právě kanonizována, a byl to čas zázraků ... Čarnogurský byl propuštěn ... učiněn místopředsedou vlády své země, a pověřen úkolem opravit (respektive znovu-vytvořit) její zákony. V oné chvíli se již stal prezidentem jiný z příjemců naší podpory, a během týdnů jsme mohli vidět naše přátele na nejvyšších místech v zemi ... Mezi ty, kdo s námi spolupracovali, jsme mohli počítat nové rektory Univerzity Karlovy, Masarykovy univerzity v Brně, a Palackého univerzity v Olomouci.”

Co na to mohu říci? Začnu otevřeným dopisem, který jsem Jonathanu Barnesovi napsal poté, co jsem si přečetl Cohenův článek. Z dopisu vyjímám:

“Nemohu se vrátit do Prahy a předkládat studentům názory odmítané oxfordskými filozofy, aniž bych měl možnost obhájit své názory v otevřené diskusi. Jak je Vám známo, žádám o takovou možnost od chvíle, kdy jsem přijel do Oxfordu v roce 1980. V Československu jsem totiž během svého osamělého čtení Platóna dospěl k názoru, že starověká tradice, podle níž je *Faidros* Platónovým prvním dialogem, by měla být podrobena vážnému zkoumání. Tím jsem se dostal do rozporu s moderními badateli, podle nichž dialog patří mezi Platónovy práce pozdější. Následujících deset let jsem se věnoval zkoumání Platónových děl a s nimi souvisejících textů ve snaze poznat, kde jsem se zmýlil. Z roku na rok však v mých rukou narůstala evidence, jež svědčila o správnosti oné starověké tradice. Nakonec jsem se odvážil přemýšlet o tom, jak by vypadala struktura a vývoj Platónova myšlení, kdyby byl vzat za základ *Faidros* jakožto Platónův první dialog. V nadcházejícím univerzitním období mi Sub-Faculty Oxfordské univerzity poskytla příležitost přednést na toto téma sérii přednášek v Centru pro filosofii. Každou z mých přednášek bude následovat hodinová diskuse. Mohu doufat, že na mé přednášky přijdete Vy i ostatní oxfordští učitelé filosofie, s jejichž názory se budu kriticky vyrovnávat, a ze své strany se kriticky vyrovnáte s

názory mými? Nebylo by pro mne žádnou hanbou, kdybyste mě přesvědčili, že se mýlím; do Prahy bych se mohl vrátit s tím, že žádná četba knih během dvaceti let usilovných studií nedokázala dosáhnout toho, co dokázala otevřená diskuse. A bylo by to v dokonalém souladu s tím, co je jedním z hlavních přínosů dialogu *Faidros*: Sókratés tu totiž tvrdí, že vlastním místem zrodu filosofického poznání je pouze živá filosofická diskuse, a ne díla psaná.”

Na tento dopis jsem od profesora Barnese nedostal odpověď, a na mé přednášky žádný oxfordský učitel nepřišel. Svého druhu odpověď jsem však přece jen obdržel. Ten rok to bylo naposledy, co mi byly na Oxfordské universitě přednášky povoleny v rámci oficiálního seznamu přednášek pro studenty. Jak si to vysvětlit? Jisté světlo do celé věci tu může poskytnout dopis Barnesovi, který mu poslal čtenář *Independentu* jako reakci na Cohenův článek. Nejprve však musím předeslat nepřesné tvrzení z onoho článku: “Tominovo nejvážnější obvinění na adresu klasických filosofů je to, že tito nerozumí starověké řečtině.” Řekl jsem pouze, že oxfordští klasičtí filosofové musí řecký text překládat do angličtiny, a teprve pak, až si ho přeloží, mu plně rozumí. Na má nepřesně citovaná slova Barnes v Cohenově podání reagoval slovy “To je pitomost” (‘It’s crap’, ‘crap’ podle Oxford Dictionary znamená ‘excrement, defecation’). 20. listopadu 1989, tedy den po zveřejnění Cohenova článku, čtenář Barnesovi napsal:

“Ve vsí účtě, profesore Barnesi, jak Vy sám, tak i mnozí jiní, víte, že to není ‘pitomost’ tvrdit, že akademičtí pracovníci dnes nesahají běžně k řečtině v rámci své výuky a svých výzkumů. Víme, že řečtině, na rozdíl od moderních jazyků, je na našich nejlepších školách a našimi nejlepšími učiteli vyučováno prostřednictvím angličtiny, což natrvalo omezuje schopnost studentů i akademických učitelů tento jazyk si plně osvojit.

V mém poli akademických publikací se otevřeně přiznává, bez falešného předstírání, že ti nejlepší a nejodbornější z oxfordských klasických filosofů rozumějí svým řeckým textům do jisté míry prostřednictvím překladu. ‘Je prostě nemožné,’ tvrdí ti, kdo vybírají autory pro publikaci, ‘očekávat, že kterýkoli moderní akademický pracovník má čas k tomu, aby text pochopil na základě originálu. To jim nebrání v možnosti přispět k studiím na tomto poli.’

Mám nejužší kontakty s některými z nejlepších z Vašich studentů, kteří i nyní skálopevně tvrdí (even now they are adamant), že s výjimkou Julia Tomina neexistuje

muž ani žena, kdo by rozuměli řečtině řecky (that the man or woman who understands ‘Greek Greek’ does not, with the exception of Julius Tomin, exist): rozhodně nikoho takového nenalézají mezi svými oxfordskými učiteli. Vy sám a Vaši kolegové to víte, připouštíte to mezi sebou: proč tedy nemůžete nalézt dostatek sebedůvěry lidí privilegovaných a dovolit, aby se o tom mohlo mluvit veřejně (to allow it to be told at large)?

Diplomatické prohřešky Julia Tomina na Západě jsou dobře známé (It is widely known what Julius Tomin’s diplomatic failings in the West have been.) Nicméně tu v něm máme jedinečný jev mezi akademickými pracovníky, jehož by mělo být využito, jakkoli omezený bude jeho pobyt v Oxfordu před návratem do jeho vlastní země. Necht’ Oxford prokáže svou sebedůvěru tím, že mu nabídne krátkodobé výzkumné místo, a poskytne mu možnost publikovat výsledky jeho práce ve Vašich časopisech.”

Citovaný dopis se do mých rukou dostal s pečlivě přeškrtným jménem pisatele. Co zaručuje jeho autenticitu? Odpověď profesora Barnese: “Tvrdíte, že ‘nejlepší a nejobornější Oxfordští klasičtí filosofové’ nerozmějí pořádně řečtině. Nikoho nejmenujete, já však mám dostatek sebevědomí, abych se mohl domnívat, že toto obvinění platí i na mě. Co tvrdíte, je nepravdivá a hloupá pomluva – kdyby jste ji učinil(a) veřejně, myslím, že byste mohl(a) za to být soudně stíhán(a) pro nactiutrhání (had you made it public it would, I think, have been libellous). Nevím, proč Tomin činí tato groteskní obvinění – jeho věci však to rozhodně není ku prospěchu.”

Když se mi oba tyto dopisy dostaly do ruky, dne 26. listopadu 1989 jsem se na profesora Barnese obrátil s výzvou:

“Popíráte mé tvrzení, že Vy a Vaši kolegové - to jest klasičtí filosofové v Oxfordu – nerozumíte řečtině řecky, a když čtete Platóna v originále, překládáte si ho v hlavě do angličtiny. Nic by mě nepotěšilo více, než kdybych se mýlil a Vy jste měl pravdu. V tom případě byste nám totiž mohl pomoci radikálně proměnit výuku starověké řečtiny a klasické filosofie v Československu a postavit ji na pevné základy. Protože jde o věc nemalého významu, podrobíte se spolu se mnou testu, který ukáže, kdo má pravdu? Test, který mám na mysli, bude otevřen zainteresované veřejnosti; kterýkoli inteligentní člověk s dobrou znalostí angličtiny tu bude kompetentním soudcem. Test sám pak bude cennou pedagogickou zkušeností pro studenty starořečtiny a klasické

filosofie, kteří se ho účastní jako diváci. Jde o následující test: třetí osoba nám přečte nahlas dvě pasáže z Platóna v originále – každý z nás pak svou pasáž volně přetlumočí do angličtiny. Já vyberu pasáž pro Vás, Vy vyberete pasáž pro mě. Přítomní posluchači budou moci sledovat naše výkony s anglickým překladem v ruce.”

Proč jsem navrhl profesoru Barnesovi tento test? Byl-li by text čten nahlas třetí osobou, pak ani já ani Barnes bychom neměli čas si text v hlavě do angličtiny překládat. Text bychom mohli volně reprodukovat jen tehdy, pokud bychom textu v originále rozuměli bezprostředně v řečtině. Profesor Barnes na moji výzvu neodpověděl. A tu mě napadá, co kdybychom společně tento test – samozřejmě s přetlumočením do češtiny, ne do angličtiny - podstoupili během mého březnového pobytu v Praze? Do Prahy přilétám v neděli 11. března, přednášku mám v pondělí 12. března – nevím ještě hodinu a místo – do Anglie se vracím v pátek 16. března. Při troše dobré vůle se jistě v těch dnech najde dvouhodina, v níž se společně tomuto testu budeme moci podrobit. Bude to ku prospěchu jak nám, bezprostředním účastníkům, tak i přítomným posluchačům. Doufám, že na můj návrh dostanu v brzkou pozitivní odpověď.

S přáním všeho dobrého do nového roku,

Julius Tomin